EB Akademi

Genel Kültür Coğrafya

Konu Anlatımı · EKYS 2027

www.evrakburada.com/genel-kultur-cografya-konu-anlatimi

evrakburada.com

1 Türkiye'nin Coğrafi Konumu

Coğrafya soruları çoğunlukla **sebep–sonuç** kurar: "Şu özellik hangi konumun sonucudur?", "Şu yer şekli hangi kuvvetle oluşmuştur?", "Şu ürün en çok nerede yetişir?" Ezberi bu üç soru kalıbına göre düzenleyin.

Matematik (mutlak) konum

- Türkiye **36°–42° kuzey enlemleri** ile **26°–45° doğu boylamları** arasındadır.
- Kuzey yarım kürede, **orta kuşakta (ılıman kuşak)** yer alır; Ekvator'a uzak, Kuzey Kutbu'na daha yakındır.
- Uç noktalar: kuzey **Sinop – İnceburun**, güney **Hatay – Beysun**, doğu **Iğdır – Dilucu**, batı **Çanakkale (Gökçeada) – Avlaka Burnu**.
- Doğu–batı arası yaklaşık **19 boylam** → yerel saat farkı **76 dakika**: güneş Iğdır'da Gökçeada'dan 76 dakika önce doğar.
- Kuzey–güney arası yaklaşık 6 enlem → kuzey ile güney arasında sıcaklık ve gün uzunluğu farkı oluşur.
- Türkiye 2016'dan beri yaz-kış tek saat uygular: **UTC+3** (45° doğu boylamının saati).

Matematik konumun sonuçları

- **Dört mevsim** belirgindir
- Güneyden kuzeye sıcaklık genel olarak azalır
- Gölge yönü öğlen her zaman **kuzey**dir
- Batı rüzgârları ve cephe yağışları etkilidir
- Güneş hiçbir zaman **tam tepe noktasında** olmaz
- Dağların **güney yamaçları** daha sıcaktır (güneşi dik alır)
- Kalıcı kar sınırı güneyden kuzeye alçalır
- Kuzey rüzgârları soğutur, güney rüzgârları ısıtır

Özel (göreceli) konum

- Asya ile Avrupa'yı bağlar; **üç tarafı denizlerle** çevrili bir yarımadadır (Anadolu).
- Boğazlar (İstanbul, Çanakkale) Karadeniz'i Akdeniz'e bağlar → stratejik önem.
- Ortalama yükselti yaklaşık **1.130 m**; en yüksek nokta **Ağrı Dağı (5.137 m)**. Yükselti batıdan doğuya artar.
- Kara komşuları (8): **Yunanistan, Bulgaristan, Gürcistan, Ermenistan, Azerbaycan (Nahçıvan), İran, Irak, Suriye**. En uzun kara sınırı **Suriye**, en kısa **Azerbaycan (Nahçıvan)** ile.
- Petrol ve doğal gaz zengini bölgelere yakınlık; enerji koridoru (boru hatları).

Sınavda nasıl sorulur?

"Türkiye'de güneşin hiçbir zaman tam tepe noktasında görülmemesi hangi özelliğinin sonucudur?"

Cevap: Matematik konumunun (Yengeç Dönencesi'nin kuzeyinde olması).

⚠ **Tuzak**

"Yükseltinin doğuya doğru artması", "boğazlar", "üç yanı deniz" = **özel konum**; "enlem, boylam, mevsimler, saat farkı" = **matematik konum**. Kıyılarda gel-git görülmemesi de **özel konum** (kapalı/yarı kapalı denizler) sonucudur.

evrakburada.com

2 Yer Şekillerinin Oluşumu: İç Kuvvetler ve Dağlar

- **İç kuvvetler** enerjisini yerin içinden (magma) alır, yer şekillerini **oluşturur** ve engebeyi artırır: **orojenez (dağ oluşumu), epirojenez (kıta oluşumu), volkanizma, deprem**.
- **Dış kuvvetler** enerjisini güneşten alır, yer şekillerini **aşındırır ve biriktirir**, engebeyi azaltır: **akarsu, rüzgâr, buzul, dalga, karstik süreçler (yer altı suyu)**.
- Türkiye jeolojik olarak **genç** bir ülkedir: bugünkü görünümünü büyük ölçüde **III. ve IV. zamanda** kazanmıştır → **deprem** ve **volkanizma** etkinliği, **yüksek ve engebeli** yapı.

Dağ türü	Oluşum	Türkiye'deki örnekler
Kıvrımlı	Esnek tortul tabakaların yan basınçla kıvrılması (Alp orojenezi)	**Kuzey Anadolu Dağları** ve **Toroslar** — kıyıya paralel uzanır
Kırıklı	Sert tabakaların kırılması: yükselen blok **horst**, çöken blok **graben**	Ege'de **Kaz Dağı, Bozdağlar, Aydın Dağları, Madran, Menteşe**; Marmara'da **Uludağ**
Volkanik	Magmanın yeryüzüne çıkıp soğuması	Doğu: **Ağrı, Süphan, Nemrut, Tendürek** · İç Anadolu: **Erciyes, Hasandağı, Melendiz, Karadağ, Karacadağ** · Güneydoğu: **Karacadağ** · Ege: **Kula** volkanları

- Ege'de horst-graben dizilişi dağların **kıyıya dik** uzanmasına yol açar → denizel etki iç kesimlere sokulur.
- Grabenler Ege'nin verimli ovalarıdır: **Bakırçay, Gediz, Küçük Menderes, Büyük Menderes**.
- Kıvrımlı dağların en yükseği Hakkâri'deki **Cilo Dağı**dır (Uludoruk).

Dağlık ve engebeli olmanın sonuçları

- Kısa mesafede **iklim çeşitliliği**
- Akarsuların **hidroelektrik potansiyeli** yüksek
- **Erozyon** şiddetli, tarım alanı sınırlı
- Yaylacılık ve **mera hayvancılığı**
- Ulaşım ve yol yapımı **zor ve pahalı**
- Ulaşıma **elverişsiz** akarsular
- **Dağınık yerleşme** (özellikle Karadeniz)
- Kıyı ile iç kesimler arasında belirgin farklar

Sınavda nasıl sorulur?

"Ege Bölgesi'nde dağların kıyıya dik uzanması ve verimli ovaların oluşması hangi iç kuvvet olayının sonucudur?"

Cevap: Kırılma (horst-graben sistemi).

3 Ovalar ve Platolar

Kıyı ovaları

- **Delta ovaları** akarsuların denize döküldüğü yerde biriktirmesiyle oluşur. Şartlar: **gel-git olmaması**, **kıyının sığ olması**, akarsuyun **bol alüvyon taşıması**, kıyıda güçlü akıntı olmaması.

evrakburada.com

Bölge	Delta ovası	Akarsu
Karadeniz	**Bafra** · **Çarşamba**	Kızılırmak · Yeşilırmak
Akdeniz	**Çukurova** · **Silifke**	Seyhan-Ceyhan · Göksu
Ege	**Söke (B. Menderes)** · **Menemen (Gediz)** · Bakırçay · K. Menderes	Batı Anadolu akarsuları — **en çok delta Ege'de**

İç ovalar

- **Tektonik ovalar** fay hatları boyunca çökmeyle oluşur: **KAF** üzerinde Erzincan, Niksar, Erbaa, Merzifon, Bolu, Düzce, Adapazarı · **BAF** üzerinde Bakırçay, Gediz, Küçük ve Büyük Menderes · **DAF** üzerinde Malatya, Elazığ, Amik (Hatay).
- **Karstik ovalar (polye)**: kalkerin erimesiyle oluşan geniş çukurlar — Batı Toroslar ve Göller Yöresi: **Elmalı, Acıpayam, Tefenni, Muğla**.
- **Volkanik ovalar**: lavların vadiyi kapatıp önünde biriken alüvyonlarla — **Muş** ovası.

Platolar

- **Plato:** akarsularla derince yarılmış, çevresine göre yüksekte kalan geniş düzlükler.
- **İç Anadolu:** Haymana, Cihanbeyli, Obruk, Bozok, Uzunyayla · **Doğu Anadolu: Erzurum-Kars (Ardahan)** — **volkanik** plato, büyükbaş hayvancılık · **Akdeniz: Taşeli ve Teke** — **karstik** plato · **Güneydoğu:** Gaziantep, Şanlıurfa · **Marmara: Çatalca-Kocaeli** — aşınım (peneplen) düzlüğü.

> ⚠ **Tuzak**
> Ege'nin graben ovaları **tektonik**tir ama bu ovaların denize ulaştığı uçlar **delta**dır — "Gediz ovası hangi tür" sorusunda kesite dikkat edin. Erzurum-Kars **lav platosu**dur, karstik değildir; karstik platolar Taşeli ve Teke'dir.

4 Dış Kuvvetlerin Oluşturduğu Yer Şekilleri

Kuvvet	Aşındırma şekilleri	Biriktirme şekilleri
Akarsu	Vadiler (çentik, **kanyon**, geniş tabanlı, boğaz), **dev kazanı**, **kırgıbayır**, **peribacası**, peneplen	Delta, **birikinti konisi/yelpazesi**, dağ eteği ovası, dağ içi ovası, taban seviyesi ovası, ırmak adası, **taraça (seki)**
Rüzgâr	**Mantarkaya**, şahit tepe	**Kumul**, **barkan** (hilal biçimli kumul)
Buzul	**Sirk**, buzul (U) vadisi, hörgüç kaya	**Moren**
Karstik (kalker erimesi)	**Lapya, dolin, uvala, polye**, **obruk**, mağara	**Traverten**, sarkıt, dikit, sütun
Dalga	**Falez** (yalıyar), kıyı platformu	**Kıyı oku, kıyı kordonu**, **tombolo**, **lagün**

Türkiye'den örnekler (sık sorulur)

- **Peribacası: Nevşehir (Kapadokya – Ürgüp, Göreme)** — volkanik tüfün sel suları ve yağmurla aşınması.
- **Kanyon:** Köprülü Kanyon (Antalya), Ulubey Kanyonu (Uşak), Valla Kanyonu (Kastamonu), Ihlara Vadisi (Aksaray).
- **Menderes:** adını Büyük Menderes'ten alır — eğimin azaldığı düzlüklerde kıvrılarak akma.
- **Traverten: Pamukkale (Denizli)**. **Obruk: Konya – Karapınar** çevresi.
- **Mağaralar:** Damlataş ve Dim (Alanya), Karain (Antalya), Ballıca (Tokat), İnsuyu (Burdur).

evrakburada.com

- **Mantarkaya ve kumul: Karapınar** (rüzgâr aşındırmasının en belirgin olduğu yer); kıyı kumulları Anamur, Kıyıköy.
- **Lagün:** Küçükçekmece, Büyükçekmece (Marmara), Akyatan ve Ağyatan (Çukurova).
- **Sirk gölleri:** Kaçkar, Cilo, Ağrı, Süphan, Erciyes, Aladağlar, Uludağ — **en çok Doğu Anadolu**; Ege ve Güneydoğu'da yok.

Sınavda nasıl sorulur?

"Karapınar çevresinde mantarkayaların ve kumulların görülmesi hangi dış kuvvetin etkisini gösterir?"

Cevap: Rüzgâr (kurak-yarı kurak iklim, bitki örtüsünün seyrekliği).

⚠ **Tuzak**

Traverten ve sarkıt-dikit **karstik biriktirme**dir; lapya-dolin-uvala-polye **karstik aşındırma**. Peribacası **akarsu (sel) aşındırması**dır, rüzgârın değil — rüzgârın şekli mantarkayadır.

5 Kıyı Tipleri

Kıyı tipi	Oluşum	Türkiye'de
Boyuna	Dağlar kıyıya **paralel**; girinti-çıkıntı az, kıyı derin, kıyı–iç kesim iklim farkı belirgin	**Karadeniz ve Akdeniz**
Enine	Dağlar kıyıya **dik**; koy-körfez çok, kıyı uzun, denizel etki içeri sokulur	**Ege** (en uzun kıyılı il: **Muğla**)
Ria	Akarsu vadilerinin deniz altında kalması	İstanbul ve Çanakkale boğazları, **Haliç**, GB Ege (Muğla)
Dalmaçya	Kıyıya paralel dağlar arasındaki çukurlara deniz dolması; kıyıya paralel adalar	**Kaş (Antalya)** çevresi
Limanlı	Alçak kıyılarda geniş vadilerin sular altında kalması	Büyükçekmece, Küçükçekmece
Fiyort, skyer	Buzul aşındırması (yüksek enlem)	**Görülmez** — matematik konum
Haliç (estuar), watt	Gel-git olayı	**Görülmez** — özel konum (gel-git yok)
Mercan	Sıcak sularda mercan birikimi	**Görülmez** — ılıman kuşak

⚠ **Tuzak**

İstanbul'daki **Haliç** bir **ria** kıyısıdır; "haliç (estuar) tipi kıyı" ise gel-git kökenlidir ve Türkiye'de yoktur. Adı aynı, oluşumu farklı.

evrakburada.com

6 Doğal Afetler

Deprem

- **Kuzey Anadolu Fay Hattı:** Saroz Körfezi'nden Van'a (Karlıova'ya) uzanan en etkin fay.
- **Batı Anadolu Fay Hattı:** Ege'nin graben sistemleri.
- **Doğu Anadolu Fay Hattı:** Karlıova'dan Hatay'a; 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremleri.
- Deprem riskinin en az olduğu yerler: **Konya-Karaman çevresi, Güneydoğu'nun güneyi (Mardin eşiği), Yıldız Dağları (Istranca) çevresi**.

Heyelan

- Eğimli yamaçta toprak ya da kaya kütlesinin kayması.
- Etkenler: **eğim**, **fazla yağış ve kar erimesi**, kil-marn gibi su emen tabakalar, yol yapımında yamaç kesme, deprem.
- En çok **Karadeniz**'de, en çok **ilkbaharda** görülür.

Erozyon, sel, çığ

- **Erozyon** (toprak aşınması) Türkiye'nin en önemli çevre sorunlarındandır. Artıran etkenler: **eğim**, **bitki örtüsünün tahribi**, **yanlış toprak işleme** (eğime paralel sürme), **aşırı otlatma**, şiddetli sağanaklar.
- Önlemler: **ağaçlandırma**, **taraçalama (sekileme)**, eğime dik sürme, **nöbetleşe ekim**, mera düzenlemesi, rüzgâr perdeleri.
- Erozyonun sonuçları: verim kaybı, barajların dolması, sel ve heyelan riskinin artması.
- **Sel ve taşkın**: sağanak yağışlar, kar erimesi, akarsu yatağına yapılaşma; en çok **Karadeniz, Ege, Marmara**.
- **Çığ**: eğimli ve kar örtüsünün kalın olduğu dağlık alanlarda — en çok **Doğu Anadolu** ve Doğu Karadeniz.

Ezber: 19 boylam = **76 dk** · en yüksek nokta **Ağrı 5.137 m** · kıvrımlı = **K. Anadolu Dağları + Toroslar** · kırıklı = **Ege horst-graben** · peribacası = **Kapadokya** · traverten = **Pamukkale** · obruk-mantarkaya = **Karapınar** · dalmaçya = **Kaş** · heyelan = **Karadeniz, ilkbahar** · çığ = **Doğu Anadolu**.

7 Türkiye'nin İklimi: Sıcaklık, Rüzgâr, Yağış

Sıcaklık

- Sıcaklığı belirleyen etkenler: **enlem**, **yükselti**, **denize uzaklık (karasallık)**, **bakı** (güney yamaçlar sıcak), dağların uzanışı.
- Yıllık ortalama sıcaklık en yüksek **Akdeniz kıyıları** (Antalya, İskenderun); en düşük **Erzurum-Kars (Ardahan) Platosu**.
- Yazın en sıcak yerler **Güneydoğu Anadolu** (Cizre, Silopi, Şanlıurfa) — enlem + karasallık + Çöl'den gelen sıcak hava.
- Yıllık sıcaklık farkı (yaz–kış) en fazla **Doğu Anadolu**da (karasallık), en az **Karadeniz kıyılarında** (denizellik).
- Aynı enlemde Ege'nin, İç Anadolu'dan daha ılık olması: dağların kıyıya **dik** uzanması, alçak yükselti.

evrakburada.com

Yerel rüzgârlar

Rüzgâr	Yön	Özellik	Rüzgâr	Yön	Özellik
Yıldız	Kuzey	Soğuk	**Kıble**	Güney	Sıcak
Poyraz	Kuzeydoğu	Soğuk, kışın kar	**Lodos**	Güneybatı	Ilık; Marmara'da fırtına, kar erimesi
Karayel	Kuzeybatı	Soğuk, kışın kar	**Keşişleme**	Güneydoğu	Ilık-kuru
Samyeli	Güneydoğu	Çok sıcak-kuru (Güneydoğu Anadolu)	**Etezyen**	Kuzey (yaz)	Ege'de serinletici

- **Fön:** dağı aşıp inen havanın ısınarak kuruması; Doğu Karadeniz'de kış ortasında ani sıcaklık artışına, kar erimesine yol açabilir.
- **Meltem:** kara ile deniz arasında **günlük** sıcaklık farkından doğan rüzgâr; gündüz denizden karaya, gece karadan denize.

Nem ve yağış

Yağış tipi	Oluşum	Türkiye'de
Orografik (yamaç)	Nemli havanın dağ yamacı boyunca yükselip soğuması	**Karadeniz** (kuzeye bakan yamaçlar) ve Toroslar'ın güney yamaçları
Konveksiyonel (yükselim)	Isınan havanın yükselmesi; öğleden sonra sağanak	**İç Anadolu**, ilkbahar ve yaz başı ("kırkikindi")
Cephesel (frontal)	Sıcak ve soğuk hava kütlelerinin karşılaşması	Kışın **Akdeniz, Ege, Marmara** (ve tüm yurt)

- En çok yağış: **Rize** (Doğu Karadeniz); en az yağış: **Tuz Gölü çevresi – Konya Ovası** (300 mm'nin altına iner) ve Iğdır.
- Yağışın en az olduğu yerin sebebi: çevresinin dağlarla çevrili olması ve **denizel etkiye kapalılık**.

Sınavda nasıl sorulur?

"Doğu Karadeniz kıyılarının Türkiye'nin en çok yağış alan yeri olması" en çok hangi etkenle açıklanır?

Cevap: Dağların kıyıya paralel uzanması nedeniyle oluşan yamaç (orografik) yağışlarıyla.

evrakburada.com

8 İklim Tipleri ve Doğal Bitki Örtüsü

İklim	Görüldüğü yer	Özellik	Bitki örtüsü
Akdeniz	Akdeniz, Ege, Güney Marmara kıyıları	Yaz **sıcak ve kurak**, kış **ılık ve yağışlı**; en çok yağış kışın	**Maki** (tahrip edilince garig); yukarıda kızılçam, karaçam, sedir
Karadeniz	Karadeniz kıyıları	**Her mevsim yağışlı**; en çok yağış **sonbaharda**; yaz serin, kış ılık	**Orman**: alçakta geniş yapraklı (kayın, gürgen, kestane, ıhlamur), yükseklerde iğne yapraklı (ladin, göknar, sarıçam)
Karasal (İç Anadolu)	İç Anadolu	Yaz sıcak-kurak, kış soğuk-kar yağışlı; en çok yağış **ilkbaharda**	**Bozkır (step)**
Karasal (Doğu Anadolu)	Doğu Anadolu	Kış **çok soğuk ve uzun**, kar örtüsü uzun süreli; yaz kısa ve serin	Yaz başında yeşeren **çayır** (dağ çayırları) + bozkır
Karasal (Güneydoğu)	Güneydoğu Anadolu	Yaz **çok sıcak ve kurak**, kış ılık-yağışlı	Bozkır
Marmara (geçiş)	Marmara'nın büyük kısmı	Akdeniz, Karadeniz ve karasal iklim arasında geçiş	Karışık: maki, orman, bozkır (Trakya'nın iç kısmı)

- Türkiye'de orman alanı yüzölçümünün **yaklaşık %29'u** kadardır; en çok orman **Karadeniz** ve Akdeniz'in dağlık kesimlerinde, en az **İç Anadolu ve Güneydoğu**da.
- Akdeniz'de makinin bulunduğu yükselti sınırı genellikle **800 m** civarıdır; üzerinde orman başlar.
- Doğu Karadeniz'de kıyıdan yükseğe çıkıldıkça **geniş yapraklı → iğne yapraklı → alpin çayır** dizilişi görülür (yükseltiye bağlı kuşaklanma).

> ⚠ **Tuzak**
> Karadeniz ikliminde en çok yağış **sonbahar**dadır (kış değil). Akdeniz ikliminde **kış**, İç Anadolu'da **ilkbahar**, Doğu Anadolu'da **ilkbahar–yaz başı**. "Mevsimlik yağış dağılımı" soruları buradan gelir.

9 Akarsular ve Havzalar

Türkiye akarsularının genel özellikleri

- **Rejimleri düzensiz** (yağış ve kar erimesine bağlı)
- **Hidroelektrik potansiyeli yüksek** (yükselti, eğim)
- Kar erimesiyle **ilkbaharda** en yüksek akım
- **Ulaşıma elverişsiz** (eğim, düzensiz akım)
- Akış hızı ve **aşındırma gücü** fazla
- Yaz sonunda akım en düşük

evrakburada.com

Döküldüğü yer	Başlıca akarsular
Karadeniz	**Kızılırmak** (sınırlarımız içinde doğup denize dökülen en uzun akarsu), Yeşilırmak, Sakarya, **Çoruh**, Filyos, Bartın
Marmara	Susurluk (Simav), Biga, Gönen, Kocasu
Ege	**Meriç** (Yunanistan sınırı), Bakırçay, Gediz, Küçük Menderes, **Büyük Menderes**
Akdeniz	Dalaman, Eşen, Aksu, Köprüçay, **Manavgat**, Göksu, **Seyhan**, **Ceyhan**, **Asi** (Suriye'den gelir)
Basra Körfezi	**Fırat ve Dicle** — sınır aşan sular; GAP
Hazar Denizi	**Aras** ve **Kura**

- **Kapalı havza:** sularını denize ulaştıramayan havza. Başlıcaları: **Konya (Tuz Gölü) havzası**, **Van Gölü havzası**, **Göller Yöresi**, Akarçay (Afyon). Kapalı havzalarda göller genellikle **tuzlu/sodalı**dır.
- Akarsularda **sınıraşan** özellik: Fırat, Dicle, Aras, Kura, Çoruh (Türkiye'den doğup çıkar); **Meriç** ve **Asi** ise sınır oluşturan/giren sulardır.

Sınavda nasıl sorulur?

"Türkiye akarsularının ulaşıma elverişsiz, enerji potansiyelinin ise yüksek olması" hangi ortak nedene bağlanır?

Cevap: Yükseltinin fazla ve eğimin yüksek olmasına (engebeli yer şekilleri).

10 Göller, Barajlar ve Yer Altı Suları

Göl türü	Oluşum	Örnekler
Tektonik	Yer kabuğundaki çöküntülerin dolması	**Tuz**, Burdur, Acıgöl (Denizli), Eğirdir, Beyşehir, Sapanca, İznik, Ulubat, Manyas, Hazar (Elazığ)
Volkanik set	Lavların vadiyi kapatması	**Van** (en büyük gölümüz, **sodalı**), Erçek, Nazik, Çıldır, Haçlı
Krater / maar	Volkan ağzının dolması	**Nemrut** krater gölü, **Meke** (Konya), Acıgöl (Nevşehir)
Heyelan set	Heyelan kütlesinin vadiyi kapatması	**Tortum**, Sera, Abant, Yedigöller, Zinav
Alüvyal set	Akarsu alüvyonlarının vadi/körfez önünü kapatması	**Bafa (Çamiçi)**, Marmara Gölü, Mogan, Eymir
Kıyı set (lagün)	Kıyı kordonuyla denizden ayrılma	Küçükçekmece, Büyükçekmece, Terkos, Akyatan, Köyceğiz
Karstik	Kalkerin erimesi (dolin, polye)	**Salda**, Suğla, Elmalı, Kestel, Avlan, Kızılören
Buzul (sirk)	Buzul aşındırmasıyla oluşan çanaklar	Kaçkar, Cilo, Ağrı, Süphan, Erciyes, Aladağlar, Uludağ

Barajlar

- Amaçları: **elektrik üretimi**, **sulama**, içme-kullanma suyu, **taşkın kontrolü**.
- Fırat: **Atatürk Barajı** (en büyük barajımız; GAP), Keban, Karakaya, Birecik · Dicle: **Ilısu** · Kızılırmak: Hirfanlı, Kesikköprü, Altınkaya · Sakarya: Sarıyar, Gökçekaya · Seyhan: Seyhan · Ceyhan: Aslantaş · Manavgat: Oymapınar ·

evrakburada.com

Çoruh: Deriner, **Yusufeli** (gövde yüksekliğiyle Türkiye'nin en yüksek barajı).

Yer altı suları

- **Fay kaynakları:** fay hatları boyunca çıkar, suları **sıcak** ve mineralli; Ege ve Güney Marmara'da yaygın → **jeotermal enerji** (Denizli-Kızıldere, Aydın-Germencik).
- **Karstik kaynaklar:** kalkerli arazilerde; suları kireçli; en çok **Akdeniz**de.
- **Artezyen:** iki geçirimsiz tabaka arasındaki suyun sondajla basınçla çıkması; suları soğuk; **İç Anadolu ve Trakya**da yaygın.

Ezber: en çok yağış **Rize**, en az **Tuz Gölü çevresi** · Karadeniz'de en çok yağış **sonbahar** · maki = **Akdeniz**, bozkır = **İç Anadolu** · en uzun akarsu **Kızılırmak** · Basra'ya **Fırat-Dicle**, Hazar'a **Aras-Kura** · en büyük göl **Van (volkanik set, sodalı)** · Tortum = **heyelan set** · Salda = **karstik** · en büyük baraj **Atatürk**.

11 Nüfus: Sayımlar, Dağılış ve Yoğunluk

Nüfus sayımları

- Cumhuriyetin ilk nüfus sayımı **1927**; **1935–1990** arasında beş yılda bir sayım yapıldı, son klasik sayım **2000**.
- **2007'den beri** **Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS)** ile her yıl (31 Aralık itibarıyla) belirlenir; sonuçlar **TÜİK** tarafından açıklanır.

ADNKS 2025 (TÜİK, Şubat 2026): Türkiye nüfusu **86.092.168** · yıllık artış hızı **binde 5** · en kalabalık il **İstanbul (15.754.053)** · en az nüfuslu il **Bayburt** · ortanca yaş **34,9** (nüfus yaşlanıyor). Sayılar her şubat güncellenir; sınavda "eğilim" sorulur: **artış hızı düşüyor, ortanca yaş yükseliyor, kentleşme artıyor**.

Nüfusun dağılışını etkileyen etkenler

- **Fiziki:** **iklim** (ılıman kıyılar kalabalık), **yer şekilleri ve yükselti**, toprak verimi, su kaynakları.
- **Beşerî-ekonomik:** **sanayileşme**, tarım, maden, turizm, **ulaşım** imkânları, tarihî yerleşim geçmişi.
- Kalabalık alanlar: **Marmara** (özellikle İstanbul-Kocaeli çevresi), Ege ve Akdeniz kıyıları, Çukurova, Karadeniz kıyı şeridi.
- Seyrek alanlar: **Doğu Anadolu**nun yüksek kesimleri (Tunceli, Ardahan, Bayburt), **Tuz Gölü çevresi**, Toroslar'ın yüksek kesimleri, Menteşe yöresinin dağlık kısımları.

Nüfus yoğunluğu türleri

Tür	Hesap	Ne gösterir?
Aritmetik	Toplam nüfus ÷ yüzölçümü	km²'ye düşen kişi; en yüksek **İstanbul**, en düşük **Tunceli**
Tarımsal	Tarımla geçinen nüfus ÷ tarım alanı	Tarım topraklarının üzerindeki **baskıyı**; yüksekse tarım alanları yetersiz (Doğu Karadeniz)
Fizyolojik	Toplam nüfus ÷ tarım alanı	Tarım alanı başına düşen **toplam nüfus**; kentleşmiş illerde çok yüksek

evrakburada.com

⚠ **Tuzak**

Tarımsal yoğunluğun yüksek olması **verimliliğin** değil, tarım alanının **dar** ya da tarımda çalışanın **çok** olduğunu gösterir. Doğu Karadeniz'de tarımsal yoğunluk yüksektir çünkü dağlık arazide tarım alanı azdır.

12 Nüfusun Yapısı ve Göçler

Yaş yapısı

- **Genç nüfus (0–14)** · **çalışma çağı (15–64)** · **yaşlı nüfus (65+)**.
- Türkiye'de doğurganlık düştükçe genç nüfus oranı azalıyor, **yaşlı nüfus oranı artıyor**; nüfus piramidinin tabanı daralıyor.
- Çalışma çağı nüfusunun büyük olduğu bu döneme **demografik fırsat penceresi** denir.
- **Aktif nüfus:** çalışan ya da iş arayan; **bağımlı nüfus:** çalışmayan çocuk ve yaşlılar. **Kalifiye işgücü** mesleki eğitim almış, **kaba işgücü** almamış çalışanlardır.

Hızlı nüfus artışının etkileri

- **Olumsuz:** eğitim, sağlık, konut ve altyapı yetersizliği; işsizlik; çarpık kentleşme; kişi başına gelirin düşmesi.
- **Olumlu:** genç ve dinamik işgücü, geniş iç pazar, savunma gücü.

Göçler

- **İç göç**: genellikle köyden kente, doğudan batıya. Sebepler: **tarımda makineleşme**, toprağın miras yoluyla bölünmesi, işsizlik, eğitim-sağlık imkânları, kan davası/güvenlik, sanayi ve hizmetlerin batıda toplanması.
- Çok göç alan iller: **İstanbul, Ankara, İzmir, Kocaeli, Bursa, Antalya**, Tekirdağ.
- **Mevsimlik göç**: tarım işçileri (Çukurova'ya pamuk, Karadeniz'e fındık), turizm, yaylacılık.
- İç göçün sonuçları: gecekondulaşma, altyapı sorunları, köylerde yaşlı nüfus ve boşalma, kentlerde işsizlik.
- **Dış göç**: **30 Ekim 1961**'de Almanya ile imzalanan işgücü anlaşmasıyla başlayan işçi göçü; ardından Avusturya, Hollanda, Belçika, Fransa. Yurt dışından **döviz girdisi** sağladı.
- Türkiye, Balkanlar'dan gelen soydaş göçleri ve son yıllarda düzensiz göç nedeniyle **göç alan** bir ülke konumundadır.

Sınavda nasıl sorulur?

"Tarımda makineleşmenin artması" kırsal nüfus üzerinde öncelikle hangi sonucu doğurur?

Cevap: Tarımda ihtiyaç duyulan işgücünü azaltarak köyden kente göçü hızlandırır.

13 Yerleşme

Kırsal yerleşme

- **Toplu yerleşme**: evler bir arada; su kaynaklarının az, arazinin düz olduğu yerler — **İç Anadolu, Güneydoğu**.
- **Dağınık yerleşme**: evler birbirinden uzak; engebeli arazi, bol su, tarım alanının parçalı olması — **Karadeniz** (özellikle Doğu Karadeniz).

evrakburada.com

Köy altı yerleşme	Özellik	Yaygın olduğu yer
Yayla	Yazın hayvancılık için çıkılan yüksek yerleşme	Karadeniz, Toroslar
Mezra	Tarım için mevsimlik; zamanla köye dönüşebilir	Doğu ve Güneydoğu Anadolu
Kom	Hayvancılığa dayalı birkaç evlik yerleşme	Doğu Anadolu, Doğu Karadeniz
Dam	Tarım alanına yakın küçük yapı	İç Anadolu (Konya çevresi)
Ağıl	Hayvanların barındığı yer	Akdeniz, Ege, İç Anadolu
Oba	Göçebelerin çadırları (Yörükler)	Toroslar
Çiftlik	Geniş arazide tarım ve hayvancılık işletmesi	Çukurova, Trakya, Ege

- Ev malzemesi çevreden gelir: **ahşap** → **Karadeniz** (ormanlar) · **kerpiç** → **İç Anadolu, Doğu ve Güneydoğu** · **taş** → Akdeniz, Ege ve taşın bol olduğu yerler (Güneydoğu'da bazalt). Harran'ın **kümbet evleri** kerpiçtir.

Kentsel yerleşme

- Kentlerin gelişiminde **sanayi, ticaret, ulaşım, liman, turizm, yönetim** işlevleri etkilidir.
- Türkiye'de **kentleşme hızı sanayileşme hızından yüksektir** → gecekondu, çarpık kentleşme, işsizlik.
- Fonksiyonlarına göre örnekler: **sanayi** Kocaeli, Bursa, Kayseri · **liman** Mersin, İzmir · **turizm** Antalya, Muğla · **maden** Zonguldak, Soma · **yönetim** Ankara · **kültür-din** Konya.

14 Tarım ve Hayvancılık

- Tarımı etkileyen etkenler: **iklim**, **yer şekilleri**, **toprak**, **sulama**, **gübre ve tohum ıslahı**, makineleşme, pazarlama, devlet destekleri.
- Akdeniz ikliminin yaz kuraklığı nedeniyle **sulama** tarımın en önemli sorunudur → **GAP** ve barajlar.
- **İntansif (yoğun)** tarım: ileri teknikle, birim alandan çok ürün — Marmara, Ege, Akdeniz kıyıları. **Ekstansif**: doğaya bağlı, düşük verim. **Nadas**: toprağın bir yıl dinlendirilmesi — en çok **İç Anadolu** (kuraklık).

evrakburada.com

Ürün	Başlıca yer	Ürün	Başlıca yer
Buğday	İç Anadolu (Konya), GD Anadolu, Trakya	**Çay**	**Doğu Karadeniz** (Rize) — yalnız burada
Mısır	Karadeniz, Akdeniz (Adana)	**Fındık**	**Ordu, Giresun**, Samsun, Sakarya — dünyada 1.
Çeltik	Edirne (Meriç), Samsun, Çorum, Balıkesir	**Zeytin**	Ege, Güney Marmara, Akdeniz, Kilis-Hatay
Pamuk	**Şanlıurfa (GAP)**, Aydın, Adana, Hatay	**Ayçiçeği**	**Trakya** (Tekirdağ, Edirne)
Şeker pancarı	İç Anadolu (Konya), Orta Karadeniz	**İncir**	**Aydın** (B. Menderes) — dünyada 1.
Tütün	Ege, Karadeniz (Samsun), Doğu-GD (Adıyaman, Muş, Bitlis)	**Kuru üzüm**	**Manisa** (çekirdeksiz)
Haşhaş	Afyonkarahisar (izinli, devlet denetimli)	**Kayısı**	**Malatya** — kuru kayısıda dünyada 1.
Kırmızı mercimek	GD Anadolu (Şanlıurfa, Gaziantep, Mardin)	**Antep fıstığı**	Gaziantep, Şanlıurfa, Siirt
Soya, yer fıstığı	Adana, Osmaniye	**Turunçgil, muz**	Akdeniz kıyıları; muz Anamur-Alanya

Hayvancılık ve balıkçılık

- **Mera hayvancılığı**: doğal otlaklara dayalı — **Doğu Anadolu** (yaz yağışlarıyla yeşeren çayırlar; büyükbaş). **Besi-ahır hayvancılığı**: kültür ırkları, yem bitkileri — Marmara, Ege.
- **Koyun**: İç ve Doğu Anadolu · **Kıl keçisi**: Toroslar, Güneydoğu · **Tiftik (Ankara) keçisi**: İç Anadolu · **Manda**: Karadeniz, Marmara · **Kümes**: Marmara ve büyükşehir çevreleri · **İpek böceği**: Bursa, Bilecik, Diyarbakır · **Arıcılık**: Ordu, Muğla (çam balı).
- **Balıkçılık**: deniz balıkçılığında **Karadeniz** ilk sırada (hamsi); **kültür balıkçılığı** Ege kıyılarında (Muğla, İzmir) ve baraj göllerinde gelişmiştir.

⚠ **Tuzak**

Pamukta ilk sıra artık **Şanlıurfa**dır (GAP sulaması); "Çukurova" cevabı eski bilgidir. Çay yetişmesi için **her mevsim yağış + asitli toprak + ılık kış** gerekir → yalnız Doğu Karadeniz.

evrakburada.com

15 Madenler ve Enerji Kaynakları

Maden	Çıkarıldığı yer	Maden	Çıkarıldığı yer
Demir	Sivas (Divriği), Malatya (Hekimhan)	**Bor**	**Eskişehir (Kırka), Balıkesir (Bigadiç), Kütahya (Emet), Bursa** — dünya rezervinin en büyük kısmı Türkiye'de
Bakır	Artvin (Murgul), Kastamonu (Küre), Elazığ (Maden), Rize (Çayeli)	**Krom**	Elazığ (Guleman), Muğla (Fethiye), Bursa (Orhaneli), Eskişehir
Boksit	**Konya (Seydişehir)** → alüminyum	**Kurşun-çinko**	Kayseri, Balıkesir (Balya), Elazığ (Keban)
Lületaşı	Eskişehir	**Oltutaşı**	Erzurum (Oltu)
Kükürt	Isparta (Keçiborlu)	**Mermer**	Afyon, Marmara Adası, Muğla, Elazığ
Tuz	Tuz Gölü, İzmir (Çamaltı – deniz tuzu), Çankırı ve Kars (kaya tuzu)	**Toryum**	Eskişehir (Beylikova)

Enerji kaynakları

- **Taşkömürü**: yalnız **Zonguldak** havzası (Zonguldak, Bartın). **Linyit**: en büyük rezerv **Kahramanmaraş Afşin-Elbistan**; ayrıca Soma, Tunçbilek, Seyitömer, Yatağan, Çan → **termik santraller**.
- **Petrol**: Güneydoğu Anadolu — **Batman (Raman, ilk çıkarılan yer)**, Adıyaman, Diyarbakır; son yıllarda **Şırnak – Gabar Dağı**. Rafineriler: İzmit, İzmir (Aliağa), Kırıkkale, Batman.
- **Doğal gaz**: Karadeniz'de keşfedilen **Sakarya Gaz Sahası**, 2023'te **Zonguldak–Filyos** üzerinden karaya verilerek üretime başladı; Trakya'da küçük sahalar. İhtiyacın büyük kısmı ithal.
- **Hidroelektrik**: en büyük potansiyel **Fırat-Dicle** (Atatürk, Keban, Karakaya, Ilısu) ve Doğu Karadeniz (Çoruh).
- **Jeotermal**: Ege'de fay hatları; ilk jeotermal elektrik santrali **Denizli – Kızıldere**; Aydın-Germencik.
- **Rüzgâr**: Ege ve Marmara kıyıları (İzmir, Çanakkale, Balıkesir). **Güneş**: güneyde yüksek potansiyel; **Konya – Karapınar** büyük güneş santrali.
- **Nükleer**: **Akkuyu Nükleer Güç Santrali (Mersin)** — Türkiye'nin ilk nükleer santrali projesi.

Sınavda nasıl sorulur?

"Türkiye'de jeotermal enerji santrallerinin daha çok Ege Bölgesi'nde kurulmuş olması" hangi özellikle açıklanır?

Cevap: Bölgede fay hatlarının (kırık yapının) yaygın olması ve sıcak su kaynaklarının bulunması.

16 Sanayi ve Ulaşım

Sanayinin kuruluş yerini belirleyen etkenler

- **Hammaddeye yakınlık** (şeker, çay, çimento)
- Enerji, ulaşım, sermaye, **kalifiye işgücü**
- **Pazara yakınlık** (gıda, tüketim malları)
- Devlet politikaları ve teşvikler

evrakburada.com

Sanayi kolu	Önemli merkezler / bilgi
Demir-çelik	**Karabük** (ilk, 1939 — kömüre yakın) · Ereğli (Erdemir) · İskenderun (İsdemir)
Şeker	İlk fabrikalar **1926 Alpullu (Kırklareli) ve Uşak**; pancar bölgelerinde (hammaddeye yakın)
Çay	Rize ve çevresi (yaş çay çabuk bozulduğu için üretim yerinde)
Alüminyum	Konya – Seydişehir (boksit)
Otomotiv	Bursa, Kocaeli, Sakarya — ihracatın en büyük kalemi
Petrokimya	İzmir – Aliağa, Kocaeli
Kâğıt	İzmit (SEKA, ilk), orman alanlarına yakın yerler

Ulaşım

- Yer şekilleri, yükselti, boğazlar ve iklim ulaşımı zorlaştırır; dağlık arazide yol yapımı pahalıdır, **tüneller ve viyadükler** gerekir.
- Yük ve yolcu taşımacılığında en çok **karayolu** kullanılır.
- Türkiye topraklarındaki ilk demiryolu **İzmir–Aydın** hattıdır (Osmanlı döneminde, 1856'da başladı). Cumhuriyet döneminde "demiryolu seferberliği" yapıldı; günümüzde **hızlı tren** hatları genişliyor.
- Önemli projeler: **Marmaray** ve **Avrasya Tüneli** (İstanbul Boğazı altı), **1915 Çanakkale Köprüsü** (Çanakkale Boğazı, 2022), **Osmangazi Köprüsü** (İzmit Körfezi), **Yavuz Sultan Selim Köprüsü**, **İstanbul Havalimanı**.
- Başlıca limanlar: **İstanbul (Ambarlı), İzmit, Mersin, İzmir, Samsun, İskenderun**.

17 Ticaret ve Turizm

- **İhracat** (dış satım): otomotiv ve yan sanayi, demir-çelik, hazır giyim-tekstil, makine, elektrikli eşya, kimyasallar, fındık ve diğer tarım ürünleri.
- **İthalat** (dış alım): **enerji (petrol, doğal gaz)**, makine, kimyasallar, demir-çelik hammaddesi, altın.
- Dış ticaret genellikle **açık verir** (ithalat > ihracat); en büyük sebep **enerji ithalatı**dır.
- Başlıca ticaret ortakları: **Almanya**, ABD, İngiltere, Irak, İtalya, Rusya, Çin.

Turizm

- Türkiye'yi turizmde öne çıkaranlar: üç tarafının denizlerle çevrili olması, **uzun ve girintili kıyılar**, Akdeniz iklimi, tarihî-kültürel miras, doğal güzellikler, termal kaynaklar, kış turizmi (Uludağ, Palandöken, Erciyes, Sarıkamış).
- Turizm **döviz girdisi** sağlar, istihdamı ve hizmet sektörünü büyütür; dış ticaret açığının kapanmasına katkı verir.

Türkiye'deki UNESCO Dünya Mirası alanlarından örnekler

İstanbul'un Tarihî Alanları · Göreme ve Kapadokya · Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası · Hattuşa · Nemrut Dağı · Hierapolis-Pamukkale · Ksanthos-Letoon · Safranbolu · Truva

Selimiye Camii ve Külliyesi · Çatalhöyük · Bursa ve Cumalıkızık · Bergama · Efes · Diyarbakır Kalesi ve Hevsel Bahçeleri · Ani · Afrodisias · **Göbeklitepe** · Arslantepe · Gordion

evrakburada.com

Ezber: nüfus 2025 **86.092.168** · ADNKS **2007** · ilk sayım **1927** · Almanya işgücü anlaşması **1961** · çay **Rize** · fındık **Ordu-Giresun** · pamuk **Şanlıurfa** · incir **Aydın** · kayısı **Malatya** · bor **Eskişehir-Balıkesir-Kütahya** · boksit **Seydişehir** · taşkömürü **Zonguldak** · linyit **Afşin-Elbistan** · petrol **Batman, Gabar** · ilk demir-çelik **Karabük** · ilk şeker **Alpullu-Uşak 1926** · ilk demiryolu **İzmir-Aydın**.

evrakburada.com

★ Genel Kültür · Coğrafya — Sınavda En Vurucu Noktalar

Son tekrar listesi

1. **Konum:** 36°–42° K, 26°–45° D · 19 boylam = **76 dk** · tek saat **UTC+3** · uç noktalar İnceburun, Beysun, Dilucu, Avlaka.
2. **Matematik konum sonuçları:** dört mevsim, güneş tepe noktasında olmaz, güney yamaçlar sıcak. **Özel konum:** yükseltinin doğuya artması, boğazlar, gel-git yok.
3. **En yüksek nokta** Ağrı (5.137 m) · ortalama yükselti ~1.130 m · 8 kara komşusu; en uzun sınır Suriye, en kısa Nahçıvan.
4. **Dağlar:** kıvrımlı = K. Anadolu Dağları + Toroslar (kıyıya paralel) · kırıklı = Ege horst-graben (kıyıya dik) · volkanik = Ağrı, Süphan, Nemrut, Tendürek, Erciyes, Hasandağı, Karacadağ, Kula.
5. **Delta:** Bafra, Çarşamba, Çukurova, Silifke, Ege ovaları (en çok Ege) · **karstik ova**: Elmalı, Acıpayam · **volkanik ova**: Muş.
6. **Platolar:** Erzurum-Kars = lav · Taşeli-Teke = karstik · Çatalca-Kocaeli = peneplen · Haymana, Cihanbeyli, Obruk, Bozok = İç Anadolu.
7. **Dış kuvvetler:** peribacası Kapadokya (akarsu) · mantarkaya-kumul Karapınar (rüzgâr) · traverten Pamukkale · obruk Karapınar · lagün Küçükçekmece-Akyatan · sirk gölü en çok Doğu Anadolu.
8. **Kıyılar:** boyuna Karadeniz-Akdeniz · enine Ege · ria Haliç-boğazlar · dalmaçya Kaş · fiyort/skyer yok (enlem) · haliç-watt yok (gel-git yok).
9. **Afetler:** KAF, BAF, DAF · heyelan Karadeniz-ilkbahar · çığ Doğu Anadolu · erozyon: eğim + bitki örtüsü tahribi + yanlış sürüm.
10. **Yağış:** en çok Rize, en az Tuz Gölü çevresi · orografik Karadeniz · konveksiyonel İç Anadolu ilkbahar · cephe kış.
11. **İklim-bitki:** Akdeniz = maki · Karadeniz = orman, her mevsim yağış, en çok sonbahar · İç Anadolu = bozkır, ilkbahar yağışı · Doğu = uzun-soğuk kış, çayır.
12. **Rüzgârlar:** poyraz KD · karayel KB · lodos GB · samyeli GD sıcak-kuru · fön Doğu Karadeniz · meltem günlük.
13. **Akarsular:** düzensiz rejim, ulaşıma elverişsiz, HES potansiyeli yüksek · en uzun Kızılırmak · Basra: Fırat-Dicle · Hazar: Aras-Kura · kapalı havza: Konya, Van, Göller Yöresi.
14. **Göller:** Van volkanik set-sodalı-en büyük · Tuz, Burdur, Sapanca, İznik tektonik · Tortum, Abant heyelan set · Bafa, Mogan, Eymir alüvyal set · Salda karstik · Nemrut, Meke krater.
15. **Barajlar:** Atatürk en büyük · Yusufeli gövdesi en yüksek · Keban, Karakaya, Ilısu, Hirfanlı, Sarıyar.
16. **Kaynaklar:** fay = sıcak, Ege (jeotermal) · karstik = Akdeniz · artezyen = İç Anadolu-Trakya.
17. **Nüfus:** ilk sayım 1927 · ADNKS 2007'den beri her yıl · 2025: 86.092.168, artış binde 5, ortanca yaş 34,9 · aritmetik yoğunluk en yüksek İstanbul, en düşük Tunceli.
18. **Yoğunluk:** tarımsal = tarımla geçinen ÷ tarım alanı · fizyolojik = toplam nüfus ÷ tarım alanı · aritmetik = nüfus ÷ yüzölçümü.
19. **Göç:** makineleşme ve miras bölünmesi iç göçü artırır · 1961 Almanya işgücü anlaşması · mevsimlik göç: pamuk, fındık, turizm.
20. **Yerleşme:** dağınık Karadeniz, toplu İç Anadolu · mezra Doğu-GD · kom Doğu · dam İç Anadolu · ahşap Karadeniz, kerpiç İç-Doğu-GD.
21. **Tarım:** çay Rize · fındık Ordu-Giresun · pamuk Şanlıurfa · ayçiçeği Trakya · incir Aydın · kuru üzüm Manisa · kayısı Malatya · haşhaş Afyon · nadas İç Anadolu.
22. **Hayvancılık:** mera Doğu Anadolu · tiftik keçisi İç Anadolu · ipek böceği Bursa · deniz balıkçılığı Karadeniz (hamsi).

evrakburada.com

23. **Madenler:** demir Divriği · bakır Murgul, Küre · krom Guleman · bor Kırka, Bigadiç, Emet · boksit Seydişehir · lületaşı Eskişehir · oltutaşı Oltu · kükürt Keçiborlu.
24. **Enerji:** taşkömürü Zonguldak · linyit Afşin-Elbistan · petrol Batman (Raman), Gabar · doğal gaz Sakarya Sahası (2023, Filyos) · jeotermal Kızıldere · nükleer Akkuyu · güneş Karapınar.
25. **Sanayi:** ilk demir-çelik Karabük 1939 · şeker 1926 Alpullu-Uşak · alüminyum Seydişehir · otomotiv Bursa-Kocaeli.
26. **Ulaşım-ticaret:** en çok karayolu · ilk demiryolu İzmir-Aydın · 1915 Çanakkale Köprüsü · ithalatın başı enerji · Almanya başlıca ortak.

evrakburada.com